

شيوه نامه تعيين ارکان، نحوه سنجش و پایش شاخص های پیشرفت شهری

در کلان شهرها و شهرهای مراکز استان های کشور

شیوه نامه تعیین ارکان، نحوه سنجش و پایش شاخص های پیشرفت شهری

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

با توجه به اهمیت رصد تحولات شهری، تعیین، سنجش و پایش شاخص های پیشرفت شهری به منظور ارتقای جایگاه کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور در رتبه بندی های ملی و بین المللی امری ضروری است. شهرها نقش کانونی مؤثری در پیشرفت و توسعه ملی دارند که ایفای کارآمد چنین نقشی، افزون بر لزوم وجود برنامه پیشرفت و توسعه راهبردی، مستلزم هدایت و پایش مستمر این برنامه است. بر این اساس لازم است شاخص هایی تدوین گردد که از یک جهت سبب ساز هدایت و توسعه به سوی آرمان شهر اسلامی- ایرانی بوده و از جهتی دیگر، امکان پایش میزان پیشرفت و موفقیت در تحقق برنامه را فراهم کند. در این راستا، کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور نیازمند تعیین چنین شاخص هایی هستند که هم از مسیر و فرآیند پیشرفت و توسعه پایدار آن اطمینان حاصل شود و هم در قیاسی ملی و بین المللی، به چهره نمایی بهتر از آن ها و ارتقای جایگاهشان در رتبه بندی های ملی و بین المللی کمک نماید.

همچنین بر اساس سیاست های کلی نظام، برنامه های توسعه ملی، منطقه ای و طرح های توسعه شهری، تعیین مجموعه ای از شاخص های پیشرفت شهری در راستای الگوواره پیشرفت اسلامی- ایرانی، ضرورتی انکارناپذیر بوده و بدیهی است که سنجش پیشرفت شهری از طریق خوانش، مسیریابی و جهت گیری این پیشرفت با شاخص های بومی ممکن خواهد بود.

لذا در راستای موارد مطرح شده و بر اساس الزامات و مستندات حقوقی که در ادامه بدان اشاره شده است و به منظور تعیین، سنجش و پایش شاخص های پیشرفت شهری، این شیوه نامه تدوین شده است.

ماده ۱: الزامات و مستندات حقوقی

۱. سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ و سیاست های کلی نظام در حوزه های محیط زیست، شهرسازی، مسکن، آمایش سرزمین و سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه که اهم مفاد مرتبط عبارتند از:

- ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین الملل
- سازمان دهی فضای ملی، ایجاد تعادل منطقه ای و تقویت نقش منطقه ای کشور با بهره گیری از قابلیت ها و مزیت های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و طبیعی سرزمین، باهدف ارتقای جایگاه بین المللی کشور

۲. قانون برنامه ۵ ساله ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۰-۱۳۹۶) که ذیل بندها و مفاد مرتبط، مقرر داشته است:

بند (ج) ذیل ماده (۴) - حمایت حقوقی، مالی و نهادی لازم برای توسعه دانش و پیشرفت فناورانه و نوآورانه در جهت تجاری سازی ایده و دانش در تولید محصول و خدمات با ارزش افزوده مثبت در چهارچوب بند (۸۰) سیاست های کلی برنامه ششم

بند (ب) ذیل ماده (۶۴) - کلیه دستگاه های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری و دستگاه های موضوع ماده (۵۰) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۱) مصوب ۱۳۸۴/۸/۱۵ مکلف اند علاوه بر اعتبارات پژوهشی که ذیل دستگاه در قوانین

بودجه سالانه منظور شده است، یک درصد (۱٪) از اعتبارات تخصیص یافته هزینه ای به استثنای فصول (۱) و (۶) و در مورد شرکت های دولتی از هزینه های غیر عملیاتی را برای امور پژوهشی و توسعه فناوری هزینه کنند.

بند (پ) ذیل ماده (۶۴) - کلیه شرکت های دولتی و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت های وابسته و تابعه به استثنای صندوق های بیمه و بازنشستگی موظف اند به منظور حمایت از پژوهش های مسئله محور و تجاری سازی پژوهش و نوآوری، در اجرای سیاست های کلی برنامه ششم معادل حداقل سه درصد (۳٪) از سود قابل تقسیم سال قبل خود را برای مصرف در امور تحقیقاتی و توسعه فناوری در بودجه سالانه، زیر نظر شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری منظور نمایند.

۳. مصوبه هیئت وزیران در خصوص ضوابط ملی آمایش سرزمین

بند ۲ - تغییر نقش و عملکرد شهر تهران به عنوان مرکزی با عملکرد بین المللی و شهرهای اصفهان، مشهد، تبریز، شیراز، اهواز، کرج و کرمانشاه به عنوان مرکزی با عملکرد فراملی برای پوشش خدماتی در حوزه های جغرافیایی و یا عملکردی خاص.

۴. اساسنامه سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور

بند ۵ ماده ۶ - ایجاد ارتباط بین شهرداری های کشور و شهرداری های سایر کشورها با یکدیگر و همچنین حضور در مجامع بین المللی امور شهری و شهردار و قبول عضویت مراجع مذکور به منظور آگاهی و استفاده از تجارب و تحولات علمی در زمینه های مرتبط با امور مسائل شهری.

۵. سیاست های کلی شهرسازی ابلاغی ۱۳۸۹/۱۱/۲۶

بند ۱۰ - سطح بندی شهرهای کشور و جلوگیری از افزایش و گسترش بی رویه کلان شهرها

ماده ۲: چشم انداز

با تلاش و تدبیر مدیریت شهری و هم افزایی دیگر نهادهای مرتبط با امور پیشرفت و توسعه شهری و نیز با حضور فعال در مجامع معتبر ملی و بین المللی، کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور به جایگاه شایسته ای در شأن جمهوری اسلامی ایران در ارزش گذاری ها و نام آوری های جهانی دست یافته و با تدوین، ترویج و تحقق شاخص های ملی پیشرفت شهری، کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور، ذیل الگوواره پیشرفت اسلامی - ایرانی، راهنما و الگوی سایر شهرهای ایران باشند.

ماده ۳: تعاریف

- **رتبه بندی شهری:** قیاس نظام مند و هدفمند عملکرد و وضعیت کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور برحسب میزان پیشرفت در دستیابی به هدف یا استاندارد خاص و تشخیص جایگاه ورده آنها نسبت به یکدیگر است. این مقایسه و نتیجه نهایی آن، که رتبه بندی وضعیت است با توجه به معیارها و شاخص هایی تحت عنوان شاخص های تلفیقی انجام می شود.
- **سنجش:** هر شکل از سنجش کمی و کیفی مرتبط با موضوع شاخص ها و رتبه بندی های شهری، ملی و بین المللی که توسط دبیرخانه تعیین می شود.
- **پایش:** رصد، بررسی، نظارت و ارزشیابی مستمر و دوره ای اقدامات و فعالیت های مرتبط با موضوع شاخص ها که بر مبنای آن، رتبه بندی های شهری، ملی و بین المللی انجام و گزارش دوره ای آن به شورای سیاست گذاری ارائه می شود.
- **شاخص های پیشرفت شهری:** شاخص های ترکیبی و تلفیقی کمی و قابل اندازه گیری برای سنجش و پایش پیشرفت شهری کلان شهرها و شهرهای مراکز استان ها در رتبه بندی های ملی و بین المللی که توسط شورای سیاست گذاری تعیین و تأیید می شود.

ماده ۴: اهداف

- ۱- تعیین و انتشار شاخص های بومی و بین المللی پیشرفت شهری در چارچوب اهداف، سیاست ها، قوانین و معیارهای پیشرفت اسلامی - ایرانی
- ۲- سنجش و پایش دوره ای شاخص های بومی و بین المللی پیشرفت شهری و پیگیری اقدامات و برنامه ریزی های لازم برای ارتقای جایگاه کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور در رتبه بندی های ملی و بین المللی

ماده ۵: دامنه شمول و فرایند اجرا

کلیه شهرداری های کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور، موظف به اقدام در خصوص مفاد این شیوه نامه و ارائه داده ها و اطلاعات مورد نیاز با فوریت تعیین شده در چارچوب فرآیندها و فرم های ابلاغی می باشند.

شیوه نامه تعیین ارکان، نحوه سنجش و پایش شاخص های پیشرفت شهری

ماده ۶: ارکان

ارکان این شیوه نامه عبارت اند از:

- شورای سیاست گذاری
- دبیرخانه
- کارگروه های تخصصی

۶-۱: شورای سیاست گذاری

شورای سیاست گذاری به ریاست رئیس سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور و با ترکیب اعضای حقیقی و حقوقی تشکیل می شود و نقش سیاست گذاری و تصمیم گیری را بر عهده دارد.

الف- اعضا:

- رئیس سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور (رئیس)
- رئیس یا معاون شورای عالی استان ها (عضو)
- معاون امور شهرداری های سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور (عضو)
- رئیس مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری و روستایی (عضو)
- رئیس مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران (عضو)
- رئیس مرکز / واحد پژوهشی یکی از کلانشهرهای کشور با موافقت رئیس شورا (دبیر)
- مدیر کل دفتر ارزیابی عملکرد، بازرسی و پاسخگویی به شکایات سازمان (عضو)
- سه نفر از شهرداران پیش کسوت، کاردان و صاحب تجربه به انتخاب رئیس شورا (عضو)
- سه نفر صاحب نظر علمی و دانشگاهی به انتخاب رئیس شورا (عضو)

تبصره ۱: سایر مدعوین از دستگاه های مختلف و مرتبط، بنا به موضوع، به پیشنهاد اعضا و تایید رئیس شورا دعوت خواهند شد.

تبصره ۲: هزینه های اجرایی از محل ردیف بودجه مرتبط کلانشهر ذی ربط (محل استقرار دبیرخانه)، پرداخت خواهد شد.

تبصره ۳: رئیس مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران وفق تبصره ذیل بند ۶-۲ این شیوه نامه به مدت دو سال به عنوان دبیر شورا تعیین می شود.

ب- وظایف:

- بررسی و ابلاغ راهبردها و برنامه های سالانه و تائید گزارش های دوره ای دبیرخانه

شیوه نامه تعیین ارکان، نحوه سنجش و پایش شاخص های پیشرفت شهری

- انجام هماهنگی های بین دستگاهی برای همکاری و ارائه داده ها و اطلاعات مورد نیاز
- تعیین و تایید ساختار تشکیلاتی و بودجه سالانه مورد نیاز
- نظارت و ارزیابی فعالیت های دبیرخانه و کارگروه های تخصصی
- تصویب نهایی شاخص ها، متغیرها و سنجش های پیشرفت شهری

۶-۲: دبیرخانه

دبیرخانه، رکن اجرایی و عملیاتی شورای سیاست گذاری بوده و به صورت دوسالانه در یکی از کلانشهرهای کشور، بنا به درخواست کلانشهر مربوطه و تایید رئیس شورا مستقر می شود و تصمیم سازی ها، هماهنگی ها، مکاتبات، پیگیری ها و امور اجرایی را بر عهده دارد.

تبصره: کلانشهر تهران (مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران) به عنوان محل استقرار دبیرخانه در اولین دوره تعیین می شود.

وظایف:

- برنامه ریزی سالانه انجام امور
- شناسایی و دسته بندی نهادها و مؤسسات تحقیقاتی بین المللی رتبه بندی شهرهای جهان
- برنامه ریزی برای حضور در مجامع ملی و بین المللی و برگزاری نشست ها و کنفرانس های مشترک با مراجع مرتبط
- تسهیل ارتباطات ملی و بین المللی با مؤسسات رتبه بندی شهرهای جهان
- تعیین شاخص ها و به روزرسانی سالانه آن
- راه اندازی وبسایت تخصصی سامانه سنجش و انتشار شاخص ها
- تولید محتوا و انتشار آن
- سنجش و پایش وضعیت سالانه و جایگاه کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور در رتبه بندی های ملی و

بین المللی

- بررسی داده ها و اطلاعات و انتشار و به روزرسانی دوره ای گزارش های رتبه بندی
- بررسی و پیشنهاد ساختار تشکیلاتی و بودجه سالانه به شورای سیاست گذاری
- بررسی و تصویب دستورالعمل ها و شیوه نامه های مرتبط
- آموزش و تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز با همکاری واحدهای مربوطه
- تعریف پروژه های مطالعاتی و پژوهشی مرتبط

- نظارت و ارزیابی فعالیت های کارگروه های تخصصی
- بررسی گزارش های طبقه بندی شده
- ارائه گزارش های دوره ای (۶ ماه یکبار) به شورای سیاست گذاری
- مدیریت دانش و آرشیو اطلاعات
- انجام امور ارجاعی از سوی شورای سیاست گذاری و پیگیری اجرای مصوبات

۳-۶: کارگروه های تخصصی

کارگروه های تخصصی که متشکل از اشخاص حقیقی و حقوقی هستند، بنا بر ضرورت تشکیل خواهند شد و اقدامات و فعالیت های علمی و اجرایی را انجام می دهند. در این کارگروه ها از ظرفیت نمایندگان دستگاه ها و واحدهای مرتبط استفاده می شود. بنابراین برای انجام امور مربوطه، کارگروه های تخصصی با ترکیب متخصصان و صاحب نظران علمی و اجرایی (هر کارگروه شامل حداکثر پنج نفر) تشکیل می شود.

وظایف:

از جمله وظایف کارگروه های تخصصی عبارت اند از:

- مطالعات و بررسی های تخصصی در زمینه شناسایی، دسته بندی و اولویت بندی سازمان ها و نهادهای معتبر بین المللی رتبه بندی شهرهای جهان
- مطالعات و بررسی های تخصصی در زمینه تعیین شاخص ها و پیشنهاد به دبیرخانه
- بررسی های تخصصی برای سنجش و پایش وضعیت بر اساس شاخص های تأیید شده
- بررسی راهکارهای مناسب برای بهبود شاخص ها و ارتقای جایگاه کلان شهرها و شهرهای مراکز استان کشور
- ارجاع گزارش های طبقه بندی شده به دبیرخانه
- تدوین و ارائه دستورالعمل ها و شیوه نامه های مرتبط به دبیرخانه
- ارائه مشاوره های علمی و تخصصی به دبیرخانه
- انجام تمامی امور ارجاعی از سوی دبیرخانه

ماده ۷: احکام

حکم اعضای شورای سیاست گذاری و اعضای کارگروه های تخصصی، توسط رئیس سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور صادر می شود.

این شیوه نامه در ماده ۷ و تبصره ۳ تنظیم و از تاریخ ابلاغ، لازم الاجرا است؛ مسئولیت حسن اجرای این شیوه نامه بر عهده بالاترین مقام هر واحد سازمانی است.